

Ireneusz Kunicki

Uniwersytet Łódzki

ORCID 0000-0001-9824-7789

ikunicki@wpia.uni.lodz.pl

Zakres kognicji sądu przy rozstrzyganiu o dopuszczalności postępowania grupowego

Słowa kluczowe: dopuszczalność postępowania grupowego, kognicja sądu, przesłanki procesowe, postępowanie grupowe, proces cywilny

Streszczenie: W artykule omówiono problematykę zakresu kognicji sądu przy rozstrzyganiu o dopuszczalności postępowania grupowego na podstawie art. 10 Ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym. Określono zatem znaczenie terminu dopuszczalność postępowania grupowego i granice czasowe orzekania o dopuszczalności. Następnie przedstawiono przesłanki decydujące o dopuszczalności tego postępowania. W najszerszym zakresie omówiono kwestię liczebności grupy. Ponadto omówiono pozostałe przesłanki: jednorodność roszczeń, ta sama albo taka sama podstawa faktyczna oraz tytuł prawny, z którego wynikają roszczenia. Na zakończenie zaś została poruszona problematyka przesłanek procesowych.

The scope of the court's jurisdiction when deciding on the admissibility of group proceedings

Keywords: admissibility of group proceedings, court jurisdiction, procedural conditions, group proceedings, civil proceedings

Summary: The article discusses the issues of the scope of the court's jurisdiction when adjudicating on the admissibility of group proceedings pursuant to Art. 10 of the Act on pursuing claims in group proceedings. Thus, the meaning of the term admissibility of group proceedings and the time limits for adjudicating on admissibility were defined. Next, the reasons for the admissibility of this procedure are presented. The question of the group size was discussed in the broadest scope. In addition, the remaining premises were discussed: the single nature of the claims, the same or the same factual basis and the legal title from which the claims arise. Finally, the issue of procedural prerequisites was discussed.

1. Wprowadzenie

Zgodnie z treścią art. 10 ust. 1 u.p.g.¹ po wysłuchaniu stron sąd rozstrzyga o dopuszczalności postępowania grupowego. Sąd odrzuca pozew, jeżeli sprawa nie podlega

¹ Ustawa z 17.12.2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym, t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 446.

rozpoznaniu w postępowaniu grupowym. W przeciwnym przypadku sąd wydaje postanowienie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym. Sytuacja uregulowana w przytoczonych przepisach jest zatem specyficzna², ponieważ w postępowaniu cywilnym co do zasady sąd nie orzeka w sposób pozytywny o dopuszczalności postępowania w danej sprawie, lecz odrzuca pozew, jeżeli uzna postępowanie za niedopuszczalne (por. np. art. 199, 1099, 1113, 1124 § 3 i art. 1165 § 1 k.p.c.³). Jeżeli zaś sąd uzna postępowanie w danej sprawie za dopuszczalne, dokonuje dalszych czynności procesowych zmierzających do rozpoznania i rozstrzygnięcia tej sprawy. Sąd nie uwidacznia natomiast, co do zasady, swojego zapatrywania o dopuszczalności rozpoznania danej sprawy przez wydanie postanowienia. Wyjątek zachodzi jedynie, gdy pozwany podniósł zarzut, którego uwzględnienie uzasadniałoby odrzucenie pozwu. W takim wypadku sąd wyda oddzielne postanowienie i może wstrzymać dalsze rozpoznanie sprawy aż do uprawomocnienia się tego postanowienia (art. 222 k.p.c.).

2. Znaczenie terminu „dopuszczalność postępowania grupowego”

Przede wszystkim wątpliwości budzi znaczenie terminu „dopuszczalność postępowania grupowego”, użytego w przytoczonym art. 10 ust. 1 zd. 1 u.p.g. Co do zasady w postępowaniu cywilnym mówi się o dopuszczalności (niedopuszczalności) postępowania w razie wątpliwości co do wystąpienia przeszkody procesowej, a zatem co do powstania mankamentu w sferze przesłanek procesowych. W takim wypadku sąd nie może rozpoznać danej sprawy w postępowaniu cywilnym w ogólności i na ogół odrzuca pozew (przeszkody procesowe pierwotne) albo umarza postępowanie (przeszkody procesowe następcze)⁴.

Należy jednak uznać, że w art. 10 u.p.g. termin „dopuszczalność postępowania”⁵ został użyty w innym znaczeniu. Mianowicie trzeba przyjąć, że chodzi tu o dopuszczalność rozpoznania określonej sprawy cywilnej w określonym trybie postępowania cywilnego, a ściślej w określonym postępowaniu odrębnym w procesie cywilnym⁶. Nie chodzi zaś o dopuszczalność (niedopuszczalność) rozpoznania tej

² Por. także T. Jaworski, P. Radzimierski, *Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 239; R. Aslanowicz, *Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym. Komentarz*, Legalis 2019, art. 10, nb 2.

³ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.

⁴ Por. W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2020, s. 237-242.

⁵ Por. także P. Grzegorzcyk, *Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym, Ogólna charakterystyka*, Warszawa 2011, s. 42.

⁶ Postępowanie grupowe jest jednym z postępowań odrębnych w procesie cywilnym (tak też W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *op. cit.*, s. 372; odmiennie zaś T. Jaworski, P. Radzimierski, *op. cit.*, s. 239). Przemawia za tym bowiem zarówno terminologia użyta w u.p.g. (np. pozew, powódz-

sprawy w postępowaniu cywilnym w ogólności. Nie chodzi zatem o to, czy przedstawiona sądowi do rozpoznania sprawa jest sprawą cywilną, lecz o to, czy jest to „sprawa grupowa”. Przez termin „dopuszczalność postępowania grupowego” należy zatem rozumieć to, co tradycyjnie jest określane mianem właściwości trybu postępowania⁷, a ściślej właściwości postępowania odrębnego w ramach trybu⁸. Badanie na podstawie art. 10 u.p.g. dotyczy więc właściwości postępowania odrębnego (postępowania grupowego), a „jedynie” inaczej została określona sankcja na wypadek niespełnienia przesłanek tego postępowania. Zamiast wydania przez przewodniczącego zarządzenia o rozpoznaniu sprawy w innym postępowaniu (odrębnym albo zwykłym) w procesie bądź w innym trybie postępowania (art. 201 § 1 zd. 1 k.p.c.)⁹ przewidziano odrzucenie pozwu przez sąd¹⁰.

3. Granice czasowe badania dopuszczalności postępowania grupowego

Sąd dokonuje badania dopuszczalności postępowania grupowego w okresie po doręczeniu odpisu pozwu i po złożeniu odpowiedzi na pozew¹¹ albo bezskutecznym upływie terminu do jej złożenia. Badanie to jest obligatoryjne¹² oraz dokonywane z urzędu¹³. Należy uznać, że niezłożenie odpowiedzi na pozew w postępowaniu grupowym nie upoważnia do wyznaczenia rozprawy i wydania wyroku zaocznego. Czynności te mogą bowiem być dokonane po przeprowadzeniu obligatoryjnych, wcześniejszych etapów postępowania grupowego, czyli rozstrzygnięcia o dopuszczalności postępowania grupowego (art. 10 u.p.g.), ogłoszenia o wszczęciu postępowania grupowego (art. 11 u.p.g.) i wydania postanowienia co do składu grupy

two, powód, pozwany, wyrok), jak i odesłanie do stosowania przepisów o procesie zawarte w art. 24 ust. 1 u.p.g.

⁷ Por. W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *op. cit.*, s. 48-49.

⁸ Por. W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *op. cit.*, s. 371-372. Jednakże terminy „tryb postępowania” oraz „postępowanie odrębne” i „postępowanie zwykłe” w ramach trybu nie są ściśle rozgraniczone w przepisach ustawy (np. art. 202 k.p.c., gdzie sformułowanie „tryb postępowania” zostało użyte także w znaczeniu postępowania odrębnego albo zwykłego – por. I. Kunicki, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IA Komentarz/Art. 1-424*¹², red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020, s. 719).

⁹ Por. *ibidem*, s. 717.

¹⁰ Należy podzielić zapatrywanie, że art. 201 k.p.c. nie ma zastosowania w postępowaniu grupowym, a w art. 10 u.p.g. uregulowano kwestie badania właściwości postępowania grupowego i skutków tego badania w sposób autonomiczny (por. T. Jaworski, P. Radzimierski, *op. cit.*, s. 239-240, 253).

¹¹ Obecnie wezwanie pozwanego do złożenia odpowiedzi na pozew jest obligatoryjne w postępowaniu grupowym na zasadach ogólnych obowiązujących w procesie cywilnym (art. 205¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. 24 ust. 1 u.p.g.). Por. także uwagi P. Grzegorzcyka wypowiedziane na tle dawnego stanu prawnego, gdy wezwanie do złożenia odpowiedzi na pozew nie było w procesie cywilnym obligatoryjne (*op. cit.*, s. 69).

¹² T. Jaworski, P. Radzimierski, *op. cit.*, s. 239; P. Grzegorzcyk, *op. cit.*, s. 70.

¹³ T. Jaworski, P. Radzimierski, *op. cit.*, s. 239; P. Grzegorzcyk, *op. cit.*, s. 69.

(art. 17 u.p.g.). Nawet zatem, gdy jest wysoce prawdopodobne, że pozwany nie podejmie obrony, to i tak wcześniejsze etapy postępowania grupowego powinny być przeprowadzone prawidłowo.

Dopuszczalność postępowania grupowego powinna być ustalona na dzień wydania postanowienia w tym przedmiocie, sąd nie ma bowiem możliwości dokonania tego ustalenia na dzień późniejszy. Ze względu na wyraźne uregulowanie nie ma obecnie wątpliwości, że po uprawomocnieniu się postanowienia o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym dopuszczalność prowadzenia postępowania grupowego nie podlega ponownemu badaniu w dalszym toku postępowania (art. 10a u.p.g.)¹⁴. Niedopuszczalność badania oznacza niedopuszczalność uchylecia albo zmiany wydanego postanowienia o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym na podstawie art. 359 § 1 k.p.c. oraz niedopuszczalność wydania kolejnego postanowienia w tej samej kwestii¹⁵. Jeżeli zatem okoliczności sprawy ulegną zmianie po wydaniu postanowienia, a przed jego uprawomocnieniem się, sąd może je zmienić¹⁶, chociażby było zaskarżone.

Należy także zwrócić uwagę, że w postępowaniu grupowym obligatoryjne jest wydanie postanowienia co do składu grupy (art. 17 ust. 1 u.p.g.). Roszczenia, których dochodzenie jest niedopuszczalne w postępowaniu grupowym, mogą być zatem wyeliminowane przez nieobjęcie określonego podmiotu tym postanowieniem.

¹⁴ Przed dodaniem do u.p.g. przepisu art. 10a zastosowanie art. 359 k.p.c. do postanowienia o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym przyjmowali T. Jaworski, P. Radzimierski, *op. cit.*, s. 240-241, 250 i 266. Należy uznać, że także obecnie art. 359 § 1 k.p.c. w zw. z art. 24 ust. 1 u.p.g. ma zastosowanie do postanowienia o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym w okresie od wydania tego postanowienia do jego uprawomocnienia się. Wskazany art. 10a u.p.g. wyłącza bowiem dopuszczalność ponownego badania dopuszczalności postępowania grupowego dopiero po uprawomocnieniu się postanowienia o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym. Natomiast przepis art. 359 § 1 k.p.c. nie ma zastosowania do postanowienia o odrzuceniu pozwu, m.in. z powodu niedopuszczalności postępowania grupowego, ponieważ postanowienie to kończy postępowanie w sprawie.

¹⁵ Por. I. Kunicki, *Związanie sądu wydanym orzeczeniem w procesie cywilnym*, Warszawa 2010, s. 214-216. Podobnie M. Sieradzka, która przyjmuje niedopuszczalność zmiany albo uchylecia postanowienia o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym, nawet gdy po jego uprawomocnieniu okaże się, że rozpoznanie sprawy w tym postępowaniu jest niedopuszczalne w całości albo w części (*Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Komentarz*, Lex 2018, teza 2 do art. 10a).

¹⁶ Na podstawie art. 359 § 1 k.p.c. w zw. z art. 24 ust. 1 u.p.g. może nastąpić tylko zmiana postanowienia o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym, która może polegać jedynie na odrzuceniu pozwu. Nie wchodzi natomiast w grę uchylecie tego postanowienia z powodu zmiany okoliczności sprawy. Odmiennie T. Jaworski i P. Radzimierski, którzy piszą o uchyleciu postanowienia i odrzuceniu pozwu. Przy czym stanowisko to zostało wypowiedziane na tle rozważań o następczej niedopuszczalności postępowania grupowego (*op. cit.*, s. 250), co, jak się wydaje, może być przyczyną umorzenia postępowania, nie zaś odrzucenia pozwu.

4. Przesłanki dopuszczalności postępowania grupowego

4.1. Uwagi ogólne

Przesłanki dopuszczalności rozpoznania danej sprawy w postępowaniu grupowym zostały określone w art. 1 ust. 1-2b u.p.g.¹⁷. Sąd, orzekając o dopuszczalności postępowania grupowego na podstawie art. 10 u.p.g., powinien zatem zbadać łączne¹⁸ wystąpienie przesłanek z art. 1 ust. 1-2b u.p.g.¹⁹ Przesłanek dopuszczalności postępowania grupowego w świetle art. 10 u.p.g. nie można zaś ograniczać do przepisów stanowiących *expressis verbis* o dopuszczalności postępowania grupowego, tym bardziej że w żadnym ze wskazanych przepisów nie ma mowy wprost o dopuszczalności tego postępowania.

4.2. Roszczenia 10 osób

Przed wszystkim zatem sąd powinien zbadać, czy w pozwie zgłoszono roszczenia co najmniej 10 osób, a przy tym roszczenia jednego rodzaju oraz oparte na tej samej lub takiej samej podstawie faktycznej (art. 1 ust. 1 u.p.g.). Przepisu tego nie da się pominąć, skoro formułuje on definicję postępowania grupowego. Ściśle rzecz biorąc (t.j. dokonując wykładni literalnej art. 1 ust. 1 u.p.g.), jeżeli przesłanki z art. 1 ust. 1 u.p.g. nie są spełnione, to nie jest to postępowanie grupowe. W świetle art. 10 ust. 1 u.p.g. należy jednak potraktować taki wypadek jako niedopuszczalność postępowania grupowego, uzasadniającą odrzucenie pozwu.

Jeżeli sąd stwierdzi, że członków grupy jest mniej niż 10, badanie dalszych przesłanek dopuszczalności postępowania grupowego jest zbędne i sąd powinien odrzucić pozew na podstawie art. 10 ust. 1 u.p.g. Nie ma zaś znaczenia, ile roszczeń członków grupy jest dochodzone w postępowaniu grupowym. W szczególności bowiem należy uznać, że postępowaniu tym dopuszczalna jest przedmiotowa kumulacja roszczeń. Jeżeli zatem np. dziewięciu członków grupy zgłosiłoby jedenaście

¹⁷ Należy zaś uznać, że nie należy do przesłanek dopuszczalności postępowania grupowego ujednoczenie wysokości roszczeń pieniężnych w ramach grupy albo podgrupy (art. 2 ust. 1 u.p.g.) – odmiennie P. Grzegorzczak, *op. cit.*, s. 43, 49-51; M. Sieradzka, *op. cit.*, teza 2, 3 i 5 do art. 10 oraz R. Aslanowicz, *op. cit.*, art. 10, nb 11. Dokonanie tego ujednoczenia jest bowiem warunkiem formalnym pozwu – art. 6 ust. 1 pkt 2 u.p.g. (tak też R. Aslanowicz, *op. cit.*, art. 10, nb 2, który jednak nie wyciąga ze swojego spostrzeżenia logicznego wniosku, który ująłem w zdanie następne). Jeżeli zatem ujednoczenie wysokości roszczeń pieniężnych nie zostanie dokonane w pozwie, przewodniczący zwróci pozew i sąd nie będzie miał możliwości orzekania o dopuszczalności postępowania grupowego.

¹⁸ Tak też T. Jaworski, P. Radzimierski, *op. cit.*, s. 242; M. Rejdak, *Jednorodziejowe roszczenia w postępowaniu grupowym*, PPH 2010, nr 8, s. 23.

¹⁹ Por. T. Jaworski, P. Radzimierski, *op. cit.*, s. 239, 241-242; M. Rejdak [w:] M. Rejdak, P. Pietkiewicz, *Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 165; P. Grzegorzczak, *op. cit.*, s. 43; M. Sieradzka, *op. cit.*, teza 2 do art. 10.

roszczeń, czyli dwóch²⁰ członków grupy skumulowałyby roszczenia, pozew podlega odrzuceniu w całości, gdyż w świetle art. 1 ust. 1 u.p.g. istotna jest liczba podmiotów zgłaszających roszczenia, nie zaś liczba roszczeń. Ponadto w wypadku kumulacji roszczeń na tym etapie postępowania jest istotne, aby choć jedno roszczenie danego członka grupy spełniało przesłanki dochodzenia w postępowaniu grupowym.

Roszczeń zgłoszonych w pozwie może być jednak mniej niż członków grupy, a mianowicie, gdy jedno roszczenie przysługuje wspólnie więcej niż jednej osobie, czyli zachodzi współuczestnictwo materialne. Ten rodzaj współuczestnictwa po stronie powodowej może wynikać z np. solidarności wierzycieli, współwłasności, małżeństwa²¹. Założmy zatem w skrajnym wypadku, że 10 członków grupy (np. wierzycieli solidarnych albo współwłaścicieli) zgłasza jedno roszczenie w postępowaniu grupowym. Należy uznać, że w takim wypadku postępowanie grupowe jest niedopuszczalne. Przepis art. 1 ust. 1 u.p.g. należy bowiem rozumieć w ten sposób, że w postępowaniu grupowym powinno uczestniczyć nie tylko 10 członków grupy, lecz także roszczeń zgłoszonych przez nich musi być co najmniej 10. Każdy członek grupy powinien zatem dochodzić co najmniej jednego odrębnego (samodzielnego) roszczenia. Współuczestnictwo materialne może wystąpić w postępowaniu grupowym, ale trzeba pamiętać, że współuczestnicy ci mają tylko jedno roszczenie. Może zatem być zgłoszonych np. 9 roszczeń podmiotów indywidualnych oraz jedno roszczenie współuczestników materialnych. Wówczas członków grupy jest 11, a dochodzonych roszczeń jest 10. Może także być zgłoszonych np. 10 roszczeń zgłoszonych przez 10 kręgów²² osób liczących po 2 współuczestników materialnych (np. współwłaścicieli). Wówczas roszczeń jest 10, a członków grupy jest 20.

W konsekwencji przedstawionych uwag nasuwa się pytanie, czy w ramach rozstrzygnięcia o dopuszczalności postępowania grupowego sąd powinien zbadać spełnienie przesłanek przez roszczenia wszystkich członków grupy, czy też może na tym etapie ograniczyć się do zbadania roszczeń 10 osób, gdyż wówczas są spełnione warunki zakwalifikowania sprawy do postępowania grupowego, a badanie dalszych roszczeń pozostawić do etapu ustalania składu grupy. Przesłanki przynależności danego podmiotu do grupy i przesłanki dopuszczalności postępowania

²⁰ Wymóg ujednoczenia wysokości roszczeń pieniężnych jedynie pośrednio wpływa na dopuszczalność kumulacji roszczeń w postępowaniu grupowym, ponieważ wysokość jednego roszczenia danego członka grupy (osoby A) może być ujednoczona z roszczeniem drugiego członka grupy (osoby B), a drugie roszczenie osoby A może być ujednoczone z roszczeniem trzeciego członka grupy (osoby C). Nie ma zatem wymogu, aby w postępowaniu grupowym kumulacji roszczeń dokonano co najmniej dwóch członków grupy. Należy uznać, że tym bardziej dopuszczalna jest kumulacja roszczeń polegająca na zgłoszeniu np. po dwa roszczenia przez każdego członka grupy, a zatem, jeżeli członków grupy byłoby 9, to roszczeń byłoby 18. Także w tym wypadku postępowanie grupowe byłoby niedopuszczalne.

²¹ W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *op. cit.*, s. 190.

²² Dla uniknięcia nieporozumień nie używam tu terminów „grupa” ani „podgrupa”.

grupowego są bowiem te same²³. Wiąże się z tym problem, czy pozew, z powodu niedopuszczalności postępowania grupowego, może być odrzucony tylko w całości, czy także w części, w jakiej zgłoszone roszczenia nie mogą być dochodzone w postępowaniu grupowym.

Należy uznać, że rozstrzygając o dopuszczalności postępowania grupowego w trybie art. 10 u.p.g., sąd bada, czy roszczenia co najmniej 10 osób spełniają przesłanki określone w art. 1 ust. 1-2b u.p.g.²⁴ Tym samym sąd bada, czy te 10 osób należy do grupy²⁵. Sąd może wprawdzie zbadać spełnienie przesłanek przez roszczenia większej liczby osób, ale jest to co do zasady zbędne, gdyż, jak się wydaje, sąd może odrzucić pozew tylko w całości z powodu niedopuszczalności postępowania grupowego albo stwierdzić dopuszczalność rozpoznania sprawy w postępowaniu grupowym. Sąd nie może zaś odrzucić pozwu częściowo w zakresie roszczeń, które nie spełniają przesłanek²⁶. Sąd wyeliminuje te roszczenia, dopiero wydając postanowienie o składzie grupy i nie obejmując tym postanowieniem osób, które zgłosiły roszczenia niespełniające przesłanek. Aby jednak wydać postanowienie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym, sąd powinien ustalić, że roszczenia 10 osób spełniają przesłanki. Oznaczać to może konieczność zbadania roszczeń znacznie większej ilości osób, jeżeli część z nich (badanych w pierwszej kolejności) nie będzie spełniała przesłanek.

Jeżeli zatem przy badaniu dopuszczalności postępowania grupowego sąd natrafi na roszczenie danego członka grupy niespełniające przesłanek, to nie powi-

²³ Por. także T. Jaworski, P. Radzimierski, *op. cit.*, s. 246; R. Aslanowicz, *op. cit.*, art. 10, nb 7.

²⁴ Podobnie P. Grzegorzczak, *op. cit.*, s. 69; uzasadnienie post. SO w Warszawie z 30.1.2018, XXV C 1575/15, Lex nr 2458582. Odmienne M. Rejdak, *Ustawa...*, s. 167. Również M. Sieradzka przyjmuje odrzucenie pozwu w całości, jeżeli choćby jedno z roszczeń zgłoszonych w pozwie nie spełniało przesłanek postępowania grupowego (*op. cit.*, teza 2 do art. 10). Natomiast z uwag T. Jaworskiego i P. Radzimierskiego wynika, że sąd powinien zbadać spełnienie przesłanek przez każde roszczenie członka grupy i ewentualnie odrzucić pozew częściowo, jeżeli niektóre roszczenia nie spełniają tych przesłanek (*op. cit.*, s. 246-249).

²⁵ Odmienne ujmują to zagadnienie T. Jaworski i P. Radzimierski, stwierdzając, że „badanie przynależności do grupy poszczególnych osób jest zabiegiem wtórnym wobec badania dopuszczalności postępowania” (*op. cit.*, s. 246). Zapatrywanie to może być różnie rozumiane. Można się z nim zgodzić, gdy chodzi o aspekt czasowy, a zatem o kolejność badania dopuszczalności postępowania grupowego i orzekania o składzie grupy. Natomiast badając te same przesłanki przy orzekaniu o dopuszczalności postępowania grupowego i o przynależności do grupy, sąd rozstrzyga w istocie równocześnie te same zagadnienia, a jedynie ze względów formalnych uwidacznia te rozstrzygnięcia w różnym czasie (por. art. 10 i 17 u.p.g.).

²⁶ Tak też M. Rejdak, *Jednorodzajowe...*, s. 23; też, *Ustawa...*, s. 169; uzasadnienie post. SO w Warszawie z 27.11.2017, III C 1310/16, Lex nr 2458575; uzasadnienie post. SO w Warszawie z 30.1.2018, XXV C 1575/15, Lex nr 2458582. Częściowe odrzucenie pozwu na podstawie art. 10 u.p.g., w razie stwierdzenia, że roszczenia niektórych członków grupy nie spełniają przesłanek, dopuszczają T. Jaworski i P. Radzimierski, *op. cit.*, s. 248, 265; R. Aslanowicz, *op. cit.*, art. 10, nb 7 i 17. Niejasne jest zaś stanowisko M. Sieradzkiej, która w jednym miejscu pisze, że częściowe odrzucenie pozwu na podstawie art. 10 u.p.g. jest niedopuszczalne, a w innym, że sąd może odrzucić pozew częściowo (*op. cit.*, teza 2 i 11 do art. 10).

nien zaliczać go do grona 10 osób, od których uczestnictwa zależy dopuszczalność postępowania grupowego, ale też nie powinien odrzucać pozwu w tym zakresie, a podmiot ten wyeliminować ze składu grupy dopiero na podstawie art. 17 u.p.g. Jeżeli roszczenia 10 osób spełniają przesłanki, to nie ma znaczenia, że pozostałe roszczenia nie spełniają przesłanek – postępowanie grupowe jest wówczas dopuszczalne. W wypadku zaś, gdy sąd nie ustali roszczeń 10 osób spełniających przesłanki, to odrzuci pozew w całości.

Obliczenie, czy zostały zgłoszone roszczenia co najmniej 10 członków grupy, powinno być dokonane na końcu badania dopuszczalności postępowania grupowego, ponieważ do kręgu 10 osób mogą być zaliczone tylko osoby zgłaszające roszczenia spełniające pozostałe przesłanki ich dochodzenia w postępowaniu grupowym. Nie wystarczy zatem czysto mechaniczne policzenie osób wymienionych w pozwie jako członkowie grupy²⁷, lecz najpierw powinny być zbadane przesłanki dochodzenia ich roszczeń w postępowaniu grupowym. Jedynie, jak już zaznaczono, jeżeli w pozwie nie wskazano 10 członków grupy, sąd odrzuca pozew w całości bez dokonywania dalszych ustaleń.

Problem polega jednak na tym, że członkowie grupy mogą z niej wystąpić aż do uprawomocnienia się postanowienia o ustaleniu składu grupy (art. 17 ust. 3 u.p.g.). Jeżeli zatem z grupy wystąpią członkowie, których roszczenia zostały zbadane na etapie orzekania o dopuszczalności postępowania grupowego²⁸, a ustalając skład grupy, sąd nie ustali innych roszczeń spełniających przesłanki, to liczba członków grupy ulegnie zmniejszeniu poniżej 10 osób (w skrajnych wypadkach liczba ta może spaść do jednego członka grupy albo nawet do zera). Mimo to sąd i tak będzie związany postanowieniem o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym (art. 365 § 1 k.p.c. w zw. z art. 24 ust. 1 u.p.g.), którego nie może uchylić ani zmienić po uprawomocnieniu się ze względu na treść art. 10a u.p.g. Postępowanie grupowe będzie zatem dopuszczalne²⁹ i będzie toczyło się z udziałem tylko jednego członka grupy³⁰. Jeżeli zaś liczba członków grupy spadnie do zera, sąd powinien

²⁷ Odmienne T. Jaworski i P. Radzimierski, którzy przyjmują, że sąd ocenia spełnienie przesłanki liczebności grupy na podstawie treści pozwu oraz oświadczeń członków grupy o przystąpieniu do grupy (*op. cit.*, s. 249). Należy zatem zaznaczyć, że na takim sposobie oceny można poprzestać tylko wówczas, gdy członków grupy jest mniej niż 10.

²⁸ Nie można przy tym podzielić poglądu M. Rejdak, że art. 17 ust. 3 u.p.g. nie odnosi się do osób, których oświadczenia o przyłączeniu się do grupy zostały dołączone do pozwu, a jedynie przepis ten ma zastosowanie do osób, które przyłączyły się do grupy po ogłoszeniu o wszczęciu postępowania grupowego (*Ustawa...*, s. 172).

²⁹ Por. R. Aślanowicz, *op. cit.*, art. 10, nb 2.

³⁰ Kwestia ta budziła wątpliwości już na tle dawnego stanu prawnego, gdy nie istniał jeszcze art. 10a u.p.g. Odmienne przyjmowali wówczas T. Jaworski i P. Radzimierski, według których, jeżeli liczba członków grupy spadnie poniżej 10, sąd powinien uchylić postanowienie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym na podstawie art. 359 k.p.c. i odrzucić pozew z powodu następczej niedopuszczalności postępowania grupowego (*op. cit.*, s. 250). Należy zaznaczyć, że na tle dawne-

umorzyć postępowanie grupowe ze względu na następczą bezprzedmiotowość postępowania³¹. Jeżeli zatem zostanie ustalone, że na dzień wydania postanowienia o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym roszczenia 10 osób spełniają te przesłanki, to postępowanie grupowe jest dopuszczalne. Natomiast kwestia, czy wszystkie roszczenia spełniają przesłanki, będzie badana na etapie ustalania składu grupy.

Nie da się zaś przyjąć stanowiska odmiennego, a zatem, że na etapie orzekania o dopuszczalności postępowania grupowego sąd bada spełnienie przesłanek przez roszczenia wszystkich członków grupy i odrzuca pozew częściowo, gdy niektóre z nich nie spełniają przesłanek. Wówczas bowiem, badając dopuszczalność postępowania grupowego, sąd ustalałby już skład grupy, do czego ustawa przyznaje mu kompetencje dopiero w art. 17 u.p.g.³², a zatem sąd może to zrobić już po ogłoszeniu o wszczęciu postępowania grupowego. Ponadto wówczas ustalenie składu grupy sprowadzałoby się do badania spełnienia przesłanek tylko przez roszczenia osób, które przystąpiły do grupy już po wydaniu postanowienia o dopuszczalności postępowania grupowego³³.

Należy uznać, że rozwiązanie tego problemu wymaga ingerencji ustawodawcy i powinno polegać na zlikwidowaniu sformalizowanego podziału na orzekanie o dopuszczalności postępowania grupowego oraz o składzie grupy. Jeżeli postanowienia te są w ogóle potrzebne, to powinno nastąpić równoczesne orzekanie o dopuszczalności postępowania grupowego i o składzie grupy. Istotniejsze jest przy tym ustalenie składu grupy, jeżeli bowiem roszczenia 10 osób spełniają kryteria dochodzenia w postępowaniu grupowym, to i postępowanie grupowe jest dopuszczalne.

go stanu prawnego art. 359 k.p.c. miał pełne zastosowanie do postanowienia o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym, a zatem zmiana okoliczności sprawy po wydaniu tego postanowienia uzasadniała jego uchylenie albo zmianę przez sąd z urzędu. Natomiast P. Grzegorzczak przyjmował w takim wypadku, że sąd powinien umorzyć postępowanie grupowe z powodu następczej niedopuszczalności wyrokowania (*op. cit.*, s. 46). Należy zaznaczyć, że zakaz ponownego badania kwestii dopuszczalności postępowania grupowego obejmuje także zakaz umorzenia postępowania z powodu zmiany okoliczności sprawy (umorzenie postępowania oznacza bowiem wydanie kolejnego orzeczenia w tej samej kwestii). Zakazu umorzenia postępowania nie można jednak zastosować, gdy liczba członków grupy spadnie do zera.

Odrzucenie pozwu w całości na tle aktualnego stanu prawnego, a zatem po wprowadzeniu art. 10a u.p.g., jeżeli liczba członków grupy spadnie poniżej 10, przyjmuje R. Aslanowicz (*op. cit.*, art. 10, nb 8). Stanowisko to jest obecnie *contra legem* w stosunku do art. 10a u.p.g. Co więcej, autor ten przyjmuje *contra legem* w sposób ogólny, że treść art. 10a u.p.g. nie stoi na przeszkodzie uchyleniu albo zmianie postanowienia o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym na podstawie art. 359 § 1 k.p.c. (R. Aslanowicz, *op. cit.*, art. 10, nb 22 i art. 10a, nb 3.).

³¹ Por. przypis 30. Należy uznać, że wystąpienie z grupy przez wszystkich jej członków jest równoznaczne z cofnięciem pozwu w całości.

³² Por. T. Jaworski, P. Radzimiński, *op. cit.*, s. 246; uzasadnienie post. SO w Warszawie z 27.11.2017, III C 1310/16, Lex nr 2458575. Podobnie R. Aslanowicz, *op. cit.*, art. 10, nb 7.

³³ Tak uzasadnia swoje stanowisko M. Rejdak, *Ustawa...*, s. 167-168.

4.3. Badanie pozostałych przesłanek

Pozostałe, poza omówioną przesłanką dochodzenia 10 roszczeń przez 10 osób, przesłanki dopuszczalności postępowania grupowego to: jednorodzaowość roszczeń, taka sama albo ta sama podstawa faktyczna (art. 1 ust. 1 u.p.g.) oraz przesłanki wynikania roszczeń z określonych tytułów prawnych kazuistycznie wymienionych zarówno od strony pozytywnej, jak i negatywnej w art. 1 ust. 2-2b u.p.g. Wskazane przesłanki należy podzielić na dwie grupy – na przesłanki określone w art. 1 ust. 1 u.p.g. oraz na przesłanki określone w art. 1 ust. 2-2b u.p.g.

Co do pierwszej z tych grup przesłanek należy uznać, że wszystkie roszczenia dochodzone w jednym postępowaniu grupowym powinny być jednorodzajowe³⁴ oraz wynikać z tej samej albo takiej samej podstawy faktycznej. Nie wystarczy zaś spełnienie tych przesłanek w ramach podgrupy³⁵. W ramach podgrupy ujednoliceniu podlega jedynie wysokość roszczeń pieniężnych (art. 2 ust. 1 u.p.g.).

Sprawa jest bardziej skomplikowana na tle drugiej grupy przesłanek, a zatem określonych w art. 1 ust. 2-2b u.p.g. Ze względu na ograniczone rozmiary opracowania weźmiemy pod uwagę tylko przesłanki określone w art. 1 ust. 2 u.p.g.³⁶, a zatem – czy dochodzone są roszczenia z tytułu odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny³⁷, z tytułu czynów niedozwolonych, z tytułu odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania umownego lub z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, a w odniesieniu do roszczeń o ochronę konsumentów także w innych sprawach.

Należy uznać, że do stwierdzenia dopuszczalności postępowania grupowego nie wystarczy ustalenie, iż dochodzone roszczenia „w sumie” wynikają z tytułów prawnych określonych w art. 1 ust. 2 u.p.g., a zatem np. że 5 roszczeń wynika z czynu niedozwolonego, 3 z bezpodstawnego wzbogacenia, a pozostałe 2 z niewykonania umowy. Wszystkie roszczenia muszą mieć jeden tytuł prawny, tj. wynikać np. tylko z czynów niedozwolonych³⁸. W niektórych wypadkach problem ten jest nie-

³⁴ Por. także M. Rejdak, *Jednorodzaowość...*, s. 24.

³⁵ Podobnie P. Grzegorzcyk, *op. cit.*, s. 49-51.

³⁶ Problematyka wyłączenia przez ustawę dopuszczalności dochodzenia niektórych roszczeń w postępowaniu grupowym (art. 1 ust. 2a i 2b u.p.g.) nie będzie tu szerzej omawiana. Ze względu na temat opracowania należy tylko zwrócić uwagę, że członek grupy, który zgłosił roszczenia z naruszeniem tych przepisów, nie może być zaliczony do grona 10 osób, od których uczestnictwa zależy dopuszczalność postępowania grupowego. Osoba taka nie powinna być również objęta postanowieniem co do składu grupy wydanym na podstawie art. 17 u.p.g.

³⁷ Wyróżnienie to jest nie do końca zrozumiałe, ponieważ odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny jest odpowiedzialnością z tytułu czynów niedozwolonych (por. art. 449¹ k.c.).

³⁸ Niejasne jest zaś stanowisko T. Jaworskiego i P. Radzimierskiego, według których indywidualna sprawa każdego z członków grupy musi mieścić się w katalogu spraw podlegających rozpoznaniu w postępowaniu grupowym określonym w art. 1 ust. 2 u.p.g. (*op. cit.*, s. 252).

aktualny ze względu na wymóg tej samej albo takiej samej podstawy faktycznej³⁹. W niektórych jednak wypadkach podstawa faktyczna może być ta sama albo taka sama, a tytuł, z którego wynika roszczenie, będzie różny (por. np. art. 443 k.c., który przewiduje wybór tytułu prawnego, gdy roszczenie wynika równocześnie z czynu niedozwolonego i z niewykonania umowy; także odpowiedzialność z czynu niedozwolonego i z tytułu odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny to różne tytuły prawne w świetle art. 10 u.p.g.).

Należy zatem uznać, że niezależnie od jednorodzaowości roszczeń oraz tej samej albo takiej samej podstawy faktycznej także tytuł prawny, z którego wynika roszczenie, powinien być ten sam. Nie można zatem dochodzić w jednym postępowaniu grupowym roszczeń np. z czynu niedozwolonego i z tytułu odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny. Należy uznać, że to samo dotyczy konsumentów, mimo że w świetle art. 2 ust. 1 u.p.g. mogą oni dochodzić w postępowaniu grupowym wszelkich roszczeń, niezależnie od tytułu prawnego. W przeciwnym razie sąd musiałby stosować różne podstawy prawne do rozstrzygnięcia o zasadności powództwa.

Twierdzenie zawarte w pozwie, że roszczenie wynika np. z czynu niedozwolonego albo z niewykonania umowy, nie oznacza jeszcze, że tak jest w rzeczywistości. W związku z tym w literaturze przedmiotu postuluje się prowadzenie postępowania dowodowego już na etapie badania dopuszczalności postępowania grupowego, np. na okoliczność, czy dany produkt niebezpieczny oddziaływał na każdego członka grupy⁴⁰. Jest to w istocie problem, czy poprzestać na twierdzeniach powoda zawartych w pozwie, czy badać prawdziwość tych twierdzeń. W postępowaniu grupowym mogą jednak być dochodzone tylko ściśle określone roszczenia. Dla oceny charakteru tych roszczeń sąd nie tylko może, ale powinien przeprowadzić postępowanie dowodowe. Sąd nie może bowiem stwierdzić, że sprawa podlega rozpoznaniu w postępowaniu grupowym, gdy roszczenia wynikają z innego tytułu prawnego niż wymieniony w art. 1 ust. 2a u.p.g. Na tym etapie postępowania nie podlega jednak badaniu zasadność roszczenia⁴¹, tj. przesłanki zasadności powództwa⁴².

³⁹ Por. także M. Rejdak, *Jednorodzaowe...*, s. 25.

⁴⁰ T. Jaworski, P. Radzimierski, *op. cit.*, s. 244-245. Autorzy piszą o obniżeniu liczby członków grupy poniżej ustawowego minimum (*op. cit.*, s. 245), co oznacza, że dopuszczają częściowe odrzucenie pozwu na tym etapie postępowania. Podobnie, w sposób ogólny, R. Asłanowicz, *op. cit.*, art. 10, nb 3.

⁴¹ Podobnie T. Jaworski, P. Radzimierski, *op. cit.*, s. 243-246; M. Sieradzka, *op. cit.*, teza 2 do art. 10 oraz R. Asłanowicz, *op. cit.*, art. 10, nb 3.

⁴² Szerzej na temat przesłanek zasadności powództwa W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunic-ki, *op. cit.*, s. 298-301.

5. Przesłanki procesowe

W postępowaniu cywilnym istnieje jednak także kategoria przesłanek procesowych⁴³. Przesłanki te są aktualne również w postępowaniu grupowym⁴⁴. Co do zasady w postępowaniu cywilnym sąd bada przesłanki procesowe na każdym etapie postępowania i odrzuca pozew w razie stwierdzenia pierwotnych braków w ich sferze⁴⁵. Odrzucenie pozwu z tej przyczyny może nastąpić na każdym etapie postępowania, a zatem także np. w postępowaniu przed Sądem Najwyższym. Powstaje zatem pytanie o zakres kognicji sądu orzekającego o dopuszczalności postępowania grupowego na podstawie art. 10 u.p.g., a więc czy sąd orzekający o dopuszczalności postępowania grupowego w trybie tego przepisu powinien badać tylko przesłanki określone w art. 1 u.p.g., czy także przesłanki procesowe.

W szczególności zaś problem polega na tym, że sąd orzeka nie tylko negatywnie, tj. o niedopuszczalności postępowania grupowego, lecz także pozytywnie – o dopuszczalności postępowania grupowego (o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym). Powstaje zatem pytanie, czy wydanie postanowienia o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym wyłącza, ze względu na moc wiążącą tego postanowienia (art. 365 § 1 k.p.c. w zw. z art. 24 ust. 1 u.p.g.), dopuszczalność odrzucenia pozwu w razie dostrzeżenia pierwotnych braków przesłanek procesowych na późniejszych etapach postępowania grupowego.

Należy uznać, że kognicją sądu orzekającego o dopuszczalności postępowania grupowego są objęte tylko przesłanki z art. 1 ust. 1-2b u.p.g. W orzeczeniu o odrzuceniu pozwu albo o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym sąd stwierdza istnienie albo nieistnienie tylko tych przesłanek i orzeka jedynie o właściwości (niewłaściwości) określonego postępowania odrębnego w ramach procesu cywilnego (postępowania grupowego) do rozpoznania danej sprawy.

Sąd, orzekając o dopuszczalności postępowania grupowego, nie bada zaś przesłanek procesowych. Nie przesądza zatem o dopuszczalności (niedopuszczalności)

⁴³ Szerzej na temat przesłanek procesowych: Z. Resich, *Przesłanki procesowe*, Warszawa 1966, s. 5 i n.; W. Broniewicz, *Problem przesłanek procesowych w procesie cywilnym i postępowaniu arbitrażowym*, ZNUŁ 1968, seria I, z. 59, s. 47-64; W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1987, s. 87-91; J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2009, s. 60-64; W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *op. cit.*, s. 239-242.

⁴⁴ Por. także T. Jaworski, P. Radzimierski, *op. cit.*, s. 239; P. Grzegorzczak, *op. cit.*, s. 42 i n.; R. Asłanowicz, *op. cit.*, art. 10, nb 2. Nie można przy tym zgodzić się z wypowiedzią R. Asłanowicza, że są zwykle przesłanki procesowe i przesłanki procesowe szczególne z art. 1-2 u.p.g. (*tamże*). Przesłanki badane w trybie art. 10 u.p.g. nie są przesłankami procesowymi. Chodzi tu bowiem o właściwość postępowania odrębnego w ramach procesu cywilnego, aczkolwiek wprowadzenie sankcji odrzucenia pozwu upodabnia te przesłanki do przesłanek procesowych.

⁴⁵ W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *op. cit.*, s. 238. Natomiast w wypadku następczego braku w sferze przesłanek procesowych sąd umarza postępowanie (*tamże*, s. 242).

rozpoznania danej sprawy w postępowaniu cywilnym w ogólności⁴⁶. Postanowienie w przedmiocie dopuszczalności postępowania grupowego, wydane w trybie art. 10 u.p.g., nie obejmuje zatem problematyki istnienia albo nieistnienia przesłanek procesowych. Sąd może przyjąć dopuszczalność postępowania grupowego stosownie do treści art. 10 u.p.g., a następnie odrzucić pozew ze względu na wystąpienie którejkolwiek z przeszkód procesowych⁴⁷.

Nie oznacza to jednak, że sąd rozstrzygając, o dopuszczalności postępowania grupowego, nie zwraca uwagi na przesłanki procesowe. Sąd powinien badać te przesłanki na każdym etapie postępowania⁴⁸, a zatem także na etapie orzekania o dopuszczalności postępowania grupowego. Jeżeli na tym etapie postępowania sąd stwierdzi np. niedopuszczalność drogi sądowej albo brak jurysdykcji krajowej, to z tej przyczyny odrzuci pozew, na podstawie art. 199 § 1 pkt 1 albo art. 1099 § 1 k.p.c. Ze względu na jednolitą sankcję braku obydwu grup przesłanek w postanowieniu o odrzuceniu pozwu powinno być stwierdzone, czy podstawą odrzucenia jest brak przesłanki procesowej, czy niedopuszczalność postępowania grupowego z mocy art. 10 u.p.g.

Literatura

- Aślanowicz R., *Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym. Komentarz*, Legalis 2019.
Broniewicz W., *Problem przesłanek procesowych w procesie cywilnym i postępowaniu arbitrażowym*, ZNUŁ 1968, seria I, zeszyt 59.
Broniewicz W., Marciniak A., Kunicki I., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2020.
Grzegorzczak P., *Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym, Ogólna charakterystyka*, Warszawa 2011.
Jaworski T., Radzimierski P., *Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym. Komentarz*, Warszawa 2010.
Jodłowski J., Resich Z., Lapiere J., Misiuk-Jodłowska T., Weitz K., *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2009.

⁴⁶ Odmienne R. Aślanowicz, według którego dokonując (pozytywnej) certyfikacji postępowania grupowego, sąd potwierdza spełnienie wszystkich zwykłych (tj. mających zastosowanie w każdym postępowaniu cywilnym) przesłanek procesowych, a więc: przynależności sprawy do drogi sądowej, jurysdykcji krajowej sądów polskich, zdolności sądowej stron, zdolności procesowej stron, jak również należytego zastępstwa procesowego strony nieposiadającej zdolności procesowej (*op. cit.*, art. 10, nb 10).

⁴⁷ W świetle stanowiska R. Aślanowicza wskazanego w przypisie 46. byłoby to niedopuszczalne ze względu na moc wiążącą postanowienia o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym (art. 365 § 1 k.p.c. w zw. z art. 24 ust. 1 u.p.g.).

⁴⁸ Niezrozumiałe jest zaś twierdzenie T. Jaworskiego i P. Radzimierskiego, że badanie przesłanek procesowych w postępowaniu grupowym następuje na etapie formalnego badania pozwu (*op. cit.*, s. 239). W związku z tą wypowiedzią należy zaznaczyć, że zarówno badanie przesłanek dopuszczalności postępowania grupowego, jak i przesłanek procesowych może nastąpić po dokonanym badaniu pozwu pod względem formalnym, a zatem gdy pozew nie jest dotknięty brakami formalnymi. W przeciwnym razie powinien nastąpić zwrot pozwu na zasadach ogólnych obowiązujących w procesie cywilnym (art. 130 k.p.c. w zw. z art. 24 ust. 1 u.p.g.).

- Kodeks postępowania cywilnego. Tom IA Komentarz/Art. 1-424¹²*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020.
- Kunicki I., *Związanie sądu wydanym orzeczeniem w procesie cywilnym*, Warszawa 2010.
- Rejda M., *Jednorodnjowe roszczenia w postępowaniu grupowym*, PPH 2010, nr 8.
- Rejda M., Pietkiewicz P., *Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym. Komentarz*, Warszawa 2011.
- Resich Z., *Przesłanki procesowe*, Warszawa 1966.
- Siedlecki W., *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1987.
- Sieradzka M., *Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Komentarz*, Lex 2018.